

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті розглянуто основні проблеми сучасної професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до фахової діяльності у вищій школі. Визначено світові тенденції розвитку вищої освіти (фундаменталізація, випереджальний характер системи освіти та її спрямованість на розвиток творчих здібностей людини, індивідуалізація навчальної діяльності). Обґрунтовано перспективні напрями удосконалення змісту професійної підготовки та удосконалення методів підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до фахової діяльності. Розкрито визначальні риси активного навчання. З'ясовано педагогічні умови, що сприяють ефективній професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання у вищій школі (спрямованість навчальної діяльності і практичної підготовки студентів на формування особистісних рис та спеціальних професійних якостей майбутніх педагогів професійного навчання; поєднання різних форм організації навчально-виховного процесу; використання активних методів навчання; системна та систематична підготовка педагогів професійного навчання до майбутньої професійної діяльності).

Ключеві слова: вища освіта, професійна підготовка, майбутні педагоги професійного навчання, інтенсифікація навчання, активізація навчальної діяльності, фундаменталізація освіти, індивідуалізація навчальної діяльності.

В статье рассмотрены основные проблемы современной профессиональной подготовки будущих педагогов профессионального обучения к профессиональной деятельности в высшей школе. Определены мировые тенденции развития высшего образования (фундаментализация, опережающий характер системы образования и ее направленность на развитие творческих способностей человека, индивидуализация учебной деятельности). Обоснованы перспективные направления совершенствования содержания профессиональной подготовки и совершенствования методов подготовки будущих педагогов профессионального обучения к профессиональной деятельности. Раскрыты определяющие черты активного обучения. Выяснено педагогические условия, способствующие эффективной профессиональной подготовке будущих педагогов профессионального обучения в высшей школе (направленность учебной деятельности и практической подготовки студентов на формирование личностных черт и специальных профессиональных качеств будущих педагогов профессионального обучения, сочетание различных форм организации учебно-воспитательного процесса, использование активных методов обучения; системная и систематическая подготовка педагогов профессионального обучения к будущей профессиональной деятельности).

Ключевые слова: высшее образование, профессиональная подготовка, будущие педагоги профессионального обучения, интенсификация обучения, активизация учебной деятельности, фундаментализация образования, индивидуализация учебной деятельности.

The basic problems of modern professional training of future teachers of vocational training to professional activity in higher education are considered in the article. It was identified global trends in higher education (fundamentalization, advanced character of the education system and its focus on the development of creative abilities of the person, individualization of educational activity). Reasonably promising ways of improving the content of vocational training and improve the methods of preparation of the future teachers of vocational training to professional activity. It was opened defining features of active learning. It was found educational environment conducive to the effective training of the future teachers of vocational training in high school (types of education and practical training of students on the formation of personality traits and special professional qualities of the future teachers of vocational training, a combination of different forms of organization of the educational process, the use of active learning methods; systemic and systematic preparation of teachers of vocational training to the future professional activity).

Keywords: higher education, professional training, future teachers of vocational training, the intensification of training, activation of educational activity, fundamentalization of education, individualization of educational activity.

Постановка проблеми. В умовах кардинальних змін у суспільному житті докорінним чином змінюється значущість освіти та формуються нові вимоги до забезпечення її якості. Освіта стає ключовим фактором успішної життєдіяльності особистості. При цьому суспільні зміни обумовлюють потребу зміни системи професійної підготовки у вищій школі та спрямування її на підготовку майбутніх фахівців здатних задовольняти вимоги роботодавців та упродовж життя самостійно підвищувати свій освітній та професійний рівень. В таких умовах визначального значення набуває нова освітня парадигма самореалізації особистості.

Система професійної підготовки, яка існує сьогодні, не забезпечує належної готовності випускників до практичної діяльності. Молодий педагог професійного навчання, який отримав основний багаж знань після закінчення навчального закладу потребує адаптації до умов професійної діяльності на конкретному місці. Зважаючи на це, потрібно вдосконалювати як процес навчання у вищих навчальних закладах, так і технології підготовки педагогів професійного навчання зокрема. Проте, перш за все, потребують з'ясування основні проблеми сучасної професійної підготовки педагогів професійного навчання у вищих навчальних закладах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури присвяченої професійній підготовці майбутніх педагогів засвідчив багатогранність та різноплановість досліджуваної проблеми. Вивченням теоретико-методологічних засад професійної підготовки педагогічних працівників займалися В. Гриньова, О. Дубасенюк, С. Сисоєва, В. Сластьонін, П. Сікорський, та ін. Проблеми професійно-педагогічної компетентності викладачів вищої школи були предметом дослідження А. Хуторського, Є. Павлютенкова та ін. Професійну діяльність і професійне становлення викладача вищого навчального закладу розглядали О. Гура, З. Єсарєва, Н. Кузьміна та ін. Теоретичні засади формування педагогічної майстерності викладача вищої школи розглядали О. Захаренко, А. Архангельський, І. Зязюн, А. Кузьмінський, А. Конох, В. Сластьонін та ін.

Проте окремі аспекти професійної підготовки педагогів професійного навчання потребують додаткового вивчення, зокрема сучасні проблеми професійної підготовки та педагогічні умови, які дадуть змогу вирішити дані проблеми і підвищити ефективність фахової підготовки педагогів професійного навчання.

Мета написання статті. Метою даної статті є з'ясування основних проблем сучасної професійної підготовки педагогів

Pedagogy

професійного навчання в умовах вищої школи та пошук педагогічних умов ефективної підготовки педагогів професійного навчання до фахової діяльності.

Виклад основного матеріалу. В умовах, коли глобалізаційні процеси набули небаченого розвитку та інтенсифікації, стало очевидним, що освіта в цілому і вища зокрема не встигають у змістовому плані за швидкозмінними технологіями, потребами інтелектуального забезпечення нової стратегії розвитку суспільства на основі знань та високоефективних технологій [Колот, 2006: с. 16].

Цікавою є точка зору В. Кременя, який зазначає, що сфера освіти, яка найбільшою мірою характеризує рівень розвитку людини, стає загальнонаціональним пріоритетом у все більшій кількості країн світу. І тому, першим завданням нашої держави має стати утвердження і в громадській думці, і в суспільній практиці справжньої пріоритетності сфери освіти, як необхідної умови національного розвитку та національної безпеки. Нам потрібно згуртувати українську націю навколо проблем освіти, об'єднати зусилля не лише освітян, а й усього суспільства. Другим ключовим завданням має стати модернізація освіти відповідно до викликів ХХІ століття і вимог української державності [Кремень, 2011: с. 12].

Визначення основних напрямів розвитку освіти в суспільстві, що розвивається під впливом глобалізаційних процесів неможливе без урахування світових тенденцій розвитку вищої освіти. Серед таких тенденцій дослідники виокремлюють:

- 1) фундаменталізацію освіти, яка має суттєво підвищити її якість;
- 2) випереджальний характер усієї системи освіти, її спрямованість на вирішення проблем та завдань постіндустріальної цивілізації, на розвиток творчих здібностей людини;
- 3) індивідуалізація навчальної діяльності, що має здійснюватися з урахуванням мінливого характеру ринку праці, потреб, уподобань, особистісних якостей майбутнього фахівця [Колот, 2006: с. 18].

Нові типи суспільних відносин вимагають нових підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців. Вони повинні базуватися на провідних ідеях про те, що основою формування всебічно розвинутої особистості фахівця є реальний соціальний досвід, тобто сума взаємодій з іншими людьми, з колективом, у якому формуються соціально значущі потреби людини. Основою таких педагогічних теорій є принципи навчання й виховання в колективі та через колектив, поєднання навчання й продуктивної праці, єдність педагогічного керівництва і самоуправління, вимогливість до особистості та повага до неї.

Завданням університету є не тільки надання студентам системи знань, умінь та навичок, але й забезпечення розвитку особистості кожного студента. Процеси навчання та становлення особистості нероздільні, вони повинні бути послідовними і безперервними, щоб забезпечити здатність до управлінської та підприємницької діяльності, оновлення знань,

підтримування рівня кваліфікації, налагодження ділових контактів, індивідуальної і колективної творчості, володіння психотехнікою саморегуляції в напружених ситуаціях [Берега, 2006: с.32].

Важливою проблемою у навчально-виховному процесі ВНЗ є особистісна орієнтація професійної підготовки майбутніх спеціалістів, спрямована не тільки на засвоєння студентами знань, умінь, навичок і форм поведінки, а й на формування певної структури особистісних якостей. Важливо, щоб уже в процесі навчання студенти оволоділи системним баченням майбутньої діяльності, сприймали події як компоненти єдиної системи діяльності, яка включає пов'язані між собою напрямки роботи. Це положення визначає актуальність пошуку шляхів інтеграції змісту і форм професійної освіти, завдяки яким забезпечується формування інтегрованих професійних якостей студентів – майбутніх фахівців.

Отже, без удосконалення змісту й форм навчальної діяльності студентів у процесі психолого-педагогічної підготовки не можуть формуватися ті професійні якості, що є необхідними й достатніми для ефективної діяльності майбутнього фахівця.

Зміст освіти розглядається, як основний інструмент трансформації національних систем освіти, включаючи педагогічну, та компетентнісні засади. Відбувається відхід від усталеної практики структурування змісту на основі предметного принципу, який передбачає відповідність структури змісту освіти структурі галузей наукових знань.

За компетентісного підходу зміст освіти починає розглядатися не шляхом конкретизації кількості навчальних предметів (так зване «регулювання входу»), а через визначення результатів («регулювання виходу»), які планується отримати на національному рівні [Пуховська, 2013: с.10].

Одним з головних протиріч вищої школи вчені вважають нетотожність предметів навчальної діяльності та майбутньої професійної. Подолати це протиріччя можна реалізацією знаково-контекстного типу навчання, за якого основною одиницею роботи викладачів і студентів стає професійна ситуація у своїй предметній і соціальній визначеності (А. Вербицький). У ході роботи з відповідними ситуаціями діяльність студентів набуває рис, які відповідають особливостям і навчальної, і професійної спрямованості. Отже, в оптимальному варіанті контекстне навчання є професійно орієнтованим навчанням, у якому всі знання набуваються лише в контексті майбутньої професійної діяльності, а все, що не входить до нього, вилучається зі змісту навчання [Ковальчук, 2005: с. 6].

Недостатньо робиться і у сфері методів навчання, які в основному базуються на пасивному запам'ятовуванні, у той час як активне вивчення, спрямоване на використання нещодавно отриманих знань на практиці, розвинуто погано. Проблемою є також протиріччя між надто широкою загальнотеоретичною підготовкою майбутніх педагогів професійного

Pedagogy

навчання та надто вузькою спеціалізацією професійного навчання й підготовки.

Інформаційний вибух і сучасні темпи приросту наукової інформації, яку потрібно встигнути передати студентам за час навчання, спонукає викладачів шукати нові педагогічні прийоми. Одним з таких прийомів є інтенсифікація навчальної діяльності.

Інтенсифікація навчання - більший обсяг навчальної інформації, що передається студентам при незмінній тривалості навчання і без зниження вимог до якості знань. Удосконалення змісту передбачає:

- раціональний добір навчального матеріалу з чітким виділенням у ньому основної та додаткової частин;
- перерозподіл за часом навчального матеріалу з тенденцією до викладання нового навчального матеріалу на початку заняття;
- концентрацію аудиторних занять на початковому етапі засвоєння курсу з метою вироблення основи знань, необхідних для плідної самостійної роботи;
- раціональне дозування навчального матеріалу для багаторівневого опрацювання нової інформації. Зокрема, беручи до уваги те, що процес пізнання розвивається не за лінійним, а за спіральним принципом;
- забезпечення логічної послідовності нової та вже засвоєної інформації, активне використання нового матеріалу для повторення та більш глибокого засвоєння інформації;
- економне й оптимальне використання кожної хвилини навчального часу.

Удосконалення методів навчання забезпечується:

- а) широким використанням колективних форм пізнавальної діяльності (парна та групова робота, рольові й ділові ігри тощо);
- б) виробленням у викладача відповідних навичок з організації керування колективною навчальною діяльністю студентів;
- в) застосуванням різних форм та елементів проблемного навчання;
- г) вдосконаленням навичок педагогічного спілкування, що мобілізують творче мислення студентів;
- г) індивідуалізацією навчання при роботі в студентській групі й обліком особистісних характеристик при розробці індивідуальних завдань та виборі форм спілкування;
- д) прагненням до результативності навчання й рівномірного просування всіх студентів у процесі пізнання незалежно від початкового рівня їх знань та індивідуальних здібностей;
- е) знанням і використанням новітніх наукових даних у сфері і соціальної та педагогічної психології;
- е) застосуванням сучасних аудіовізуальних засобів, технічних та інформаційних засобів навчання [Колот, 2006: с. 94].

Тому важливим напрямом подальшого удосконалення педагогічної освіти є створення науково обґрунтованих оцінних і діагностичних засобів

для підсумкової державної атестації з напрямів підготовки і спеціальностей вищої професійної освіти; поліпшення методики оцінювання результатів атестаційно-педагогічних вимірів, що організовуються для оцінки якості освіти; підвищення кваліфікації експертів, які залучаються до ліцензійної і атестаційної експертизи і оцінювання акредитаційних показників [Зязюн, 2006: с. 109-110].

Один з наймогутніших напрямів сучасних педагогічних пошуків є активне навчання.

Виділяють такі визначальні риси активного навчання:

- примусова активізація мислення – студент змушений бути активним незалежно від його бажання;
- досить тривалий час залученості студентів до навчального процесу, оскільки їхня активність має бути стійкою та тривалою (тобто утримуватись на належному рівні протягом усього заняття);
- самостійне творче вироблення рішень, підвищення ступеня мотивації й емоційності тих, кого навчають;
- постійна взаємодія учнів і викладачів за допомогою прямих та зворотних зв'язків.

Значний інтерес у професійній освіті викликають активні методи навчання, сутність яких – у створенні дидактичних і психологічних умов, що сприяють проявові інтелектуальної, особистісної та соціальної активності студентів.

Під активізацією навчальної діяльності розуміють цілеспрямовану діяльність викладача, зорієнтовану на розробку й використання форм, змісту, прийомів і засобів навчання, що сприяють підвищенню інтересу, самостійності, творчої активності студента в засвоєнні знань, формуванні вмінь та навичок у їхньому практичному застосуванні, а також у формуванні здібностей прогнозувати виробничу ситуацію і приймати самостійні рішення [Колот, 2006: с. 96-97].

Які б методи навчання – активні, інтенсивні чи проблемні – не застосовувалися для підвищення ефективності вузівського навчання, важливо створити такі психолого-педагогічні умови, в яких студент може зайняти активну особистісну позицію та повністю проявити себе як суб'єкт навчальної діяльності [Кнодель, 2008].

Одним із шляхів удосконалення навчального процесу вчені вважають ширше використання методів активного навчання. А. Петровський під активізацією процесу навчання розуміє цілеспрямовану діяльність викладача, що скерована на розробку й використання такого змісту, форм, методів і прийомів, засобів навчання, які сприяють підвищенню інтересу, активності, творчої самостійності студентів у засвоєнні знань, формуванні вмінь і навичок використання їх на практиці [Петровський, 1998: с. 197].

Професійна підготовка сучасної молоді залежить переважно від рівня сформованості професійних інтересів. На думку дослідників інтереси

Pedagogy

не просто виступають як ланцюжок нахилів і прагнень, а також як система стимулів, що виражає ставлення особистості до професійної діяльності, сприяє розвитку кругозору, надбанню професійних знань, поліпшує пізнавальну активність, викликає прагнення оволодіти професійною справою, служить однією з найважливіших умов творчого ставлення до професії [Дунець, 2001: с. 48-49].

Включення сфери освіти в систему ринкових відносин вимагає оновлення її змісту та вдосконалення методик. Основні напрями таких трансформацій вищої педагогічної освіти передбачають перш за все інтеграцію освіти з практичною діяльністю й наукою, перехід від валового навчання до посилення індивідуального підходу, розвитку творчої особистості спеціаліста в колективі. Ці напрями відображають об'єктивні тенденції розвитку, що виявляються в передовому педагогічному досвіді та зумовлюють використання нетрадиційних форм, методів і засобів навчання та виховання, зокрема нових форм активності студентів, які поєднують у собі навчання та працю.

Висновки. На основі проведеного аналізу можна зробити висновок про те, що з метою ефективної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до фахової діяльності у вищій школі необхідно дотримуватися таких педагогічних умов:

– спрямовувати навчальну діяльність і практичну підготовки на формування особистісних рис, суттєвих для успішної професійної діяльності та спеціальних професійних якостей майбутніх педагогів професійного навчання;

– поєднувати різні форми організації навчально-виховного процесу;

– широко використовувати активні методи навчання;

– здійснювати системну та систематичну підготовку педагогів професійного навчання до майбутньої професійної діяльності.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в розробці та обґрунтуванні технології ефективної професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до фахової діяльності, яка б базувалася на визначених у статті педагогічних умовах.

ЛІТЕРАТУРА

Береза, 2006 – Береза А. М. Організація самостійної та індивідуально-консультативної роботи в нових умовах/ Береза А. М. // Індивідуалізація навчального процесу як провідна складова модернізації вищої економічної освіти : 36 матеріалів науково-метод. конф. 31 січня – 2 лютого 2006 р. : У 2т./А.М.Колот та ін (ред. кол); Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. – К. : КНЕУ, 2006 Т.1. – 2006. – 410.

Дунець, 2001 – Дунець Л. Формування професійних інтересів у майбутніх фахівців/ Л. Дунець, О. Дунець // Рідна школа. – 2001. – №1. – С. 48-49.

Зязюн, 2006 – Зязюн І. А. Процеси модернізації сучасної педагогічної освіти в Україні / І. А. Зязюн // Професійна освіта: педагогіка і психологія: польсько-український журнал / за ред. Т. Левовацького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. – Ченстохова – Київ : АJD, 2006. – VIII. – С. 105-115.

Кнодель, 2008 – Кнодель Л. В. Педагогіка вищої школи: Посіб. для магістрів. / Кнодель Л. В. – К. : Вид. Паливода А.В., 2008. – 136 с.

- Ковальчук, 2005* – Ковальчук Г.О. Активізація навчання в економічній освіті: Навч. посіб./ Ковальчук Г.О. – Вид. 2-ге, доп. – К. : КНЕУ, 2005. – 298 с.
- Колот, 2006* – Колот А.М. Фундаменталізація та індивідуалізація навчального процесу як провідні тенденції розвитку освітньої діяльності/ Колот А.М. //Індивідуалізація навчального процесу як провідна складова модернізації вищої економічної освіти: Зб. матеріалів науково-метод. Конф 31 січня – 2 лютого 2006 р.: У 2т./А.М.Колот та ін (ред. Кол); Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. – К. : КНЕУ, 2006 Т.1. – 2006. – 410 с.
- Кремень, 2011* – Кремень В. Поступ до нової філософії освіти в Україні / В. Кремень // Розвиток педагогічних наук в Україні і Польщі на початку XXI століття : збірник наукових праць. – Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2011. – С. 11–21.
- Петровський, 1998* – Петровський А.В. Основы педагогики и психологии высшей школы. / Петровський А.В. – М. : Изд-во МГУ, 1998. – 302 с.
- Пуховська, 2013* – Пуховська Л. П. Стандарти педагогічної освіти : наукова дискусія західних учених / Л. П. Пуховська // Таврійський вісник освіти. – 2013. – № 4 (44). – С. 10-18.

REFERENCES

- Bereza, 2006* – Bereza A. M. Orhanizatsiia samostiinoi ta indyvidualno-konsultatyvnoi roboty v novykh umovakh/ Bereza A. M. // Indyvidualizatsiia navchalnoho protsesu yak providna skladova modernizatsii vyshchoi ekonomichnoi osvity: Zb materialiv naukovometod. konf. 31 sichnia – 2 liutoho 2006 r.: U 2t./A.M.Kolot ta in (red. kol); Kyivskiy natsionalnyi ekonomichnyi universytet imeni Vadyma Hetmana. – K. : KNEU, 2006 T.1. – 2006. – 410 s.
- Dunets, 2001* – Dunets L. Formuvannia profesiinykh interesiv u maibutnikh fakhivtsiv/ Dunets L., Dunets O.// Ridna shkola. – 2001. - №1. – S. 48-49.
- Ziaziun, 2006* – Ziaziun I.A. Protsesty modernizatsii suchasnoi pedahoiichnoi osvity v Ukraini / I. A. Ziaziun // Profesiina osvita: pedahohika i psykhohohiia: polsko-ukrainskyi zhurnal / za red. T. Levovatskoho, I. Vilsh, I. Ziaziuna, N. Nychkalo. – Chenchokhova – Kyiv : AJD, 2006. – VIII. – S. 105-115.
- Knodel, 2008* – Knodel L.V. Pedahohika vyshchoi shkoly: Posib. dlia mahistriv. / Knodel L. V.– K. : Vyd. Palyvoda A.V., 2008. – 136 s.
- Kovalchuk, 2005* – Kovalchuk H. O. Aktyvizatsiia navchannia v ekonomichnii osviti: Navch. posib./ Kovalchuk H.O. – Vyd. 2-he, dop. - K.: KNEU, 2005. - 298 s.
- Kolot, 2006* – Kolot A.M. Fundamentalizatsiia ta indyvidualizatsiia navchalnoho protsesu yak providni tendentsii rozvytku osvitnoi diialnosti/ Kolot A.M. //Indyvidualizatsiia navchalnoho protsesu yak providna skladova modernizatsii vyshchoi ekonomichnoi osvity: Zb materialiv naukovometod. Konf 31 sichnia – 2 liutoho 2006 r.: U 2t./A.M.Kolot ta in (red. Kol); Kyivskiy natsionalnyi ekonomichnyi universytet imeni Vadyma Hetmana.K.: KNEU, 2006 T.1. – 2006. – 410 s.
- Kremen, 2011* – Kremen V. Postup do novoi filosofii osvity v Ukraini / V. Kremen // Rozvytok pedahohichnykh nauk v Ukraini i Polshchi na pochatku KhKhI stolittia : zbirnyk naukovykh prats. – Cherkasy : Vydavets Chabanenko Iu. A., 2011. – S. 11–21.
- Petrovskiy, 1998* – Petrovskiy A. V. Osnovy pedahohyky y psykhohohy vysshei shkoly. / Petrovskiy A.V.//– M. :Yzd-vo Moskovskoho hosudarstvennoho unyversyteta, 1998. – 302 s.
- Pukhovska, 2013* – Pukhovska L. P. Standarty pedahohichnoi osvity : nauкова dyskusiiia zakhidnykh uchenykh / L. P. Pukhovska // Tavriiskiy visnyk osvity. – 2013. – № 4 (44). – S. 10-18.